

VODOVJE oz HIDROSFERA

Vsa voda na zemlji tvori vodni ovoj oz hidrosfero, neprestano kroženje vode v njej pa hidrološki cikel. Voda je zelo neenakomerno razporejena - v morjih je 97%, na kopnem manj kot 3%, ostalo pa v ozračju. Zaradi segrevanja voda izhlapeva v ozračje, kjer jo raznašajo vetrovi, ob kondenzaciji se vodni hlapi zgostijo in padejo na zemljo v obliki padavin. Več kot 75% kopenskih voda je v ledenikih. Gostota vodnega omrežja in vrsta vodovja je odvisna od podnebja, reliefa in geološke zgradbe.

PODZEMELJSKA VODA

Je voda pod površjem. Glede na vir in nastanek:

→ Talna voda ali podtalnica: nastane s pronicanjem padavinske vode skozi prepustne plasti do neprepustne podlage (glinasto ilovnata ali skalna). Količina te vode niha, saj je odvisna od padavin. Če je omejena le s spodnjo neprepustno podlago in njena gladina lahko niha, je to prosta talna voda (napaja reke), če pa je ujeta med dve plasti, je to arteška voda. Ta pride na dan le ob vrtnanju ali ob prelomih, tam se pojavijo arteški izviri (Avstralija, S Afrika, jug ZDA). Talna voda pride na dan v studencih, izvirih, mineralnih, termalnih izvirih, toplicah.

→ Skalna ali votlinska voda se zbira v razpokah in votlinah v živi skali, predvsem na krasu (korozija)

TEKOČA VODA

Sem spadajo reke in potoki. Zanje je pomembno, da je količina padavin večja od izhlapevanja in pronicanja in da presežek tako odteče v morja. Poleg stalnih tekočih voda poznamo še periodične (podnebja z izrazito deževno in suho dobo) in občasne (vadiji in hudourniki).

Reka z vsemi pritoki sestavlja **rečje oz rečni sistem**. Celotno ozemlje, s katerega se padavine stekajo v en rečni sistem je **porečje**. Zgornji del porečja je **povirje**.

Porečja so ločena z **razvodji** in **razvodnicami** (gorski svet). Območje, s katerega se porečja stekajo v eno morje, je **povodje** (črnomoško in jadransko).

Na nekaterih območjih sveta vode ne odtekajo v morje, zato ločimo:

→ endoreična območja: reke se izlivajo v jezera v notranjosti ali izhlapijo

→ areična: ni stalno tekočih voda

→ eksoreična: normalen odtok v morje

VODNI PRETOK

Višino vode v strugi nam kaže vodostaj. Vodni pretok nam pove koliko m³ vode preteče na delu struge v sekundi, največji je pri izlivu v morje.

Odtočni količnik nam pove koliko % padavin, ki padejo na površje, odteče (gore - več padavin, strmine, manj izhlapevanja, manj vegetacije).

REČNI REŽIM

Je povprečno nihanje vodnega stanja med letom v reki.

→ enostavni: vpliva 1 podnebni dejavnik, visoko stanje vode le enkrat na leto

→ mešani: 2 klimatska dejavnika, dvakrat na leto visoko stanje.

→ kombinirani: večje reke- ob toku se spreminjajo reliefne in klimatske razmere (Drava).

POMEN TEKOČIH VODA

→ omogočile nastanek naselij, saj so vir pitne vode

→ namakanje kmetijskih površin

→ hidroenergija

→ prometne žile

→ turizem

→ vir hrane

→ onesnaženje!!!

JEZERA

So naravne globeli na kopnem, zapolnjene s stoječo vodo. So prehodni hidrografski pojav, ker so izpostavljena spreminjanju, nastajanju in izhlapevanju.

Večina jezer ima nadzemeljski dotok in odtok- **pretočna jezera**. Kraterska in puščavska jezera so brez dotoka in odtoka.

Ločimo **stalna**, **periodična** (kraška) in **obdobna** puščavska jezera.

Po nastanku ločimo **vglobljena** (poglobitev kotanje) in **zajezitvena**

(zajezitev odtoka na površju). Vglobljena delimo na tektonska (Tanganjiško, Rudolfovo, Bajkalsko, Ohridsko) in erozijska (kraška), zajezitvena pa na naravna (mrtvi rokavi, ledeniška akumulacijska) in umetne.

Med tektonska spadajo tudi **reliktna**- Kaspjsko, Aralsko in **kraterska**.

Posebnost so **depresije**- jezero je nižje kot gladina morja (Mrtvo morje, Kaspjsko, Eyre) in **kriptodepresije** - le dno jezera je pod gladino morja (Bajkalsko, Gardsko).

Poznamo še polslana in slana jezera, pojavljajo se v suhih območjih z intenzivnim izhlapevanjem (Mrtvo morje, Tuz, Veliko slano jezero, Kaspjsko, Aralsko)

POMEN JEZER

→ omilitev klime

→ ribolov

→ rekreacija, turizem

→ promet

→ namakanje

OCEANI IN MORJA

Največji del svetovnega morja zavzemajo 3 oceani: Atlantski, Tihi in Indijski ocean. Poleg njih je veliko manjših morij. **Robna morja** so ob robu kontinentov, **sredozemska** so med kontinenti, **medotoška** med otoki in **stranska** v notranjosti kontinentov. Za ladijski promet so pomembne morske ožine (Bospor, Dardanele, Gibraltar) in prekopi (Sueški, Panamski).

FIZIKALNE IN KEMIJSKE LASTNOSTI MORSKE VODE

Med fizikalnimi je najpomembnejša temperatura. Morje je zelo dober izolator toplote, saj se počasi ogreva in ohlaja. Površinski del se segreva od sončnega obsevanja, globinski pa z navpičnim kroženjem vodnih gmot. Najpomembnejša kemijska lastnost je slanost. Povprečna slanost je 35% . Dotoki velikih rek, taljenje ledu padavine in majhno izhlapevanje slanost zmanjšujejo, npr. baltiško morje-7% , Severno ledeno morje- 30% .

Zelo slana so zaprta morja ob povratnikih, to so Rdeče morje-41% , Perzijski zaliv- 40% , Sredozemsko morje- 38% .

GIBANJE MORSKE VODE

Morska voda se giblje v obliki plimovanja, valovanja in morskih tokov.

Valovanje je nihanje morske površine, ki nastane zaradi močnih vetrov ali pa podmorskih potresnih sunkov ali vulkanov.

Plimovanje je dviganje in upadanje morske gladine zaradi privlačne sile Lune in Sonca. V enem lunarnem dnevu se dvakrat pojavi plima in dvakrat oseka. Razlika med plimo in oseko je na odprtem morju v povprečju 1-2 metra.

Morski tokovi je premikanje velikih vodnih gmot v stalni smeri, kar pa je posledica stalnih planetarnih vetrov. Na njih vplivata tudi oblika morskega dna in celin ter vrtenje Zemlje z Coriolisovo silo- odklanjanje na S poluti v desno in na J v levo.

POMEN MORIJ IN OCEANOV

→ vir kisika, vir hrane

→ pridobivanje mineralnih snovi
(Izraelu)

→ prometne povezave

→ vir sladke vode (razsoljevanje v